

Пугач Юрій Васильович,
аспірант кафедри фінансів, банківської
справи та страхування, Сумський
національний аграрний університет

Puhach Yurii,
Sumy National Agrarian University,
<https://orcid.org/0000-0003-3344-0996>

**МІКРОРЕГІОНИ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ НАПРЯМ
ЗМІЦНЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
MICROREGIONS OF PRIORITY DEVELOPMENT AS AN ALTERNATIVE DIRECTION OF
STRENGTHENING THE REGIONAL ECONOMY AND FINANCIAL DECENTRALIZATION**

Пугач Ю. В. Мікрорегіони пріоритетного
розвитку як альтернативний напрям
зміцнення регіональної економіки та
фінансової децентралізації. *Український
журнал прикладної економіки та техніки*.
2023. Том 8. № 2. С. 360 – 365.

Puhach Y. Microregions of priority
development as an alternative direction of
strengthening the regional economy and
financial decentralization. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology*.
2023. Volume 8. № 2, pp. 360 – 365.

*У статті запропоновано розширити підходи щодо розвитку регіонів України. Війна завдає великої шкоди економіці, проте відкриває нові можливості для інклюзивного економічного зростання. Спеціальні економічні умови функціонування регіонів можуть відіграти ключову роль у повоєнній реконструкції країни, залучаючи інвестиції, сприяючи економічному зростанню, створюючи робочі місця, відновлюючи екологічне середовище. На основі аналізу можливостей регіонального розвитку, враховуючи міжнародні підходи, нами запропоновано концепцію запровадження сучасних спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку, починаючи з ідентифікації проблем та закінчуючи практичними рекомендаціями по запровадженню важелів та контролю їх застосування. Особливу увагу зосереджено на важливості критеріїв визначення та індикаторів запровадження спеціальних умов на таких територіях.
Ключові слова: мікрорегіони пріоритетного розвитку, спеціальні економічні зони, фінансова децентралізація, регіональний економічний розвиток, іноземні інвестиції.*

The article proposes to expand approaches to the development of Ukraine's regions. The border regions are in a unique position, where, because of military actions, negative trends are observed: outflow of investments, the release of the labor force, relocation of enterprises, deterioration of infrastructure, a complication of movement of goods and services, deterioration of the ecological condition. Considering the realities, Ukraine must learn to live in new conditions and not waste a unique chance for post-war recovery, reboot, and rapid, inclusive economic development. Developing and implementing sometimes aggressive, innovative steps based on a combination of world experience in creating priority economic development areas should bring life back to the borderlands. The special economic conditions of the functioning of the regions can play a vital role in the country's post-war reconstruction, attracting investments and influencing economic development, social well-being, and ecological restoration in compliance with sustainable development goals. We have proposed strategic steps based on the analysis of regional development opportunities. It is based on consistent actions to identify problems of a socio-economic nature, determine the potential and direction of business interaction with state authorities, formation of proposals to overcome obstacles at different levels. The step-by-step introduction of special conditions for the functioning of microregions of priority development has been defined from the adjustment of the legislative framework to facilitate business to the creation of comfortable conditions for the entry and support of the investor. The generalization of the effect of special economic incentives is the main issue for the developers of creating microregions of priority development, mainly focusing on critical areas and sustainable development. It is possible to measure the efficiency of such microregions by comparing the economic benefits with the benefits involved. At the same time, rules and transparency should be the basis for attracting transnational business and territorial development.

Keywords: priority development microregions, special economic zones, financial decentralization, regional economic development, foreign investments.

Вступ

В сучасних умовах, коли Україна зазнає складних випробувань, державі вкрай необхідно активно долучатися до вирішення нагальних соціально-економічних проблем. Швидке відновлення та збільшення економічного потенціалу регіонів, зокрема прикордонних територій, стають надзвичайно важливим завданням, що потребує ефективних рішень та великих інвестиційних ресурсів. Зосередження та узгодження зусиль влади, бізнесу та суспільства є необхідною умовою для швидкого відновлення та стабілізації прикордонних територій. На сьогоднішній день існує потреба у глибокому розумінні та оцінці ефективності запровадження територій пріоритетного розвитку. Відсутність загальноприйнятих критеріїв та методологій оцінки призводить до розбіжностей у підходах і варіативності результатів досліджень. Крім того, важливо дослідити вплив інституційного середовища, що може бути критичним фактором для розвитку територій пріоритетного розвитку.

Проблематику регіонального розвитку у розрізі запровадження спеціальних економічних зон та їх впливу на економіку досліджували велика кількість як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Серед них П. Кругман, К. Хамада, П. Ромер, Р. Лукас, К. Мерфі, Р. Шаші Кумар, І. Вулфрей, Є. Дубініна, Т. Фароль, Г. Акінсі, С. Фрік, А. Родрігес-Позе. Вивченням успішних наслідків запровадження економічних зон Китаю займалися Ж. Лін, Д. Ванг, Д. Зенг, Т. Лу.

Українські вчені не оминули своєю увагою таке явище, як спеціальні економічні зони. Зокрема вагомий внесок у такі дослідження внесли Ю.В. Войцеховська, А.О. Мавріна, В.К. Васенко, І.Л. Загреба, І.Ю. Підоричева.

Проте напрацювань, адаптованих до повоєнного відновлення та розвитку економіки регіонів та мікрорегіонів в умовах розширення фінансової децентралізації, недостатньо, а тому дане питання потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті

Метою цього дослідження є розробка аналітичного підходу до оцінки ефективності спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку та вивчення впливу інституційного середовища на їх успішність. Це передбачає розробку методології, визначення критеріїв оцінки та розрахунку ефективності від запровадження спеціальних умов діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Україна переживає важкі часи. Релокація виробничих потужностей у безпечніші регіони чи руйнування промислових об'єктів внаслідок обстрілів створюють дуже відчутні проблеми для місцевих бюджетів. За таких обставин про додаткові інвестиції, звісно, не йдеться. Прикордоння в недалекому майбутньому може зіштовхнутися з гострою проблемою відтоку економічно активного населення, що неминуче матиме негативні довгострокові наслідки для фінансового забезпечення регіонів.

Інший напрям, який має великий вплив на загальну ситуацію в регіонах, в основному стосується сфери відповідальності державних та місцевих органів влади – це важливі інфраструктурні об'єкти, такі як дороги, мости, мережі зв'язку, тепло- та енергогенеруючі компанії. Пошкоджені об'єкти змушують людей переселятися та обтяжують потік товарів, що ускладнює підтримку економічної продуктивності у прикордонних районах.

Зважаючи на реалії, Україна має не змарнувати унікальний шанс повоєнного відновлення, перезавантаження та швидкого економічного зростання. Де держава повинна виступити партнером та генератором комфортного законодавства, бізнес – рушієм розвитку, а громадяни – найбільш зацікавленими споживачами створених благ. У першу чергу це стосується прикордонних громад. Розробка та запровадження подекуди агресивних новаторських кроків на основі комбінації світового досвіду створення територій пріоритетного економічного розвитку має повернути життя до прикордоння [1], [2].

На державному рівні вибудовано загальне бачення відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, та викладено у Законі України № 2389-ІХ від 09.07.2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [3].

Відповідно, на регіональному рівні слід керуватися Законом України № 156-VIII від 27.07.2022 р. «Про засади державної регіональної політики» [4], де зазначено, що регіональний розвиток здійснюється на основі комплексних регіональних програм розвитку, які розробляються з урахуванням потреб та особливостей кожного регіону.

Для територій, що постраждали від російської агресії, вводиться новий документ стратегічного планування – план відновлення та розвитку. На рівні області – регіональні та міжрегіональні програми розвитку, які мають розроблятися відповідними виконавчими органами. На рівні держави – національна стратегія розвитку.

На жаль, законодавством не передбачено комплексного підходу відновлення та розвитку зі спеціальними економічними умовами функціонування окремих територій.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що в особливу зону ризику потрапляють прикордонні регіони. У вирішенні цієї проблеми може відіграти важливу роль запровадження спеціальних економічних зон, де застосовується галузевий підхід до розвитку та орієнтацією як на внутрішній, так і на зовнішні ринки. Саме такий тип організації територіального розвитку пропонує широкий спектр стимулів, включаючи інфраструктуру, податкові та митні пільги, спрощені адміністративні процедури.

Світова практика має багатий досвід успішного використання територій пріоритетного розвитку для вирішення актуальних проблем [5]. Лише за останні двадцять років кількість таких територій збільшилася майже удвічі і становить близько 7000 зон [6].

Бум СЕЗ є частиною нової хвилі промислової політики та відповіддю на зростання конкуренції за міжнародні мобільні інвестиції. Рух до цілей сталого розвитку зумовлює транснаціональні корпорації стимулювати формування спеціальних економічних зон, які відповідають тенденціям екологічно чистого виробництва [7].

Спеціальні економічні зони використовуються багатьма країнами, що розвиваються, як інструмент політики індустріалізації та економічних перетворень [8]. На практиці застосувати відпрацьовані підходи в Україні буде досить складно. Проблема полягає в розумінні ринку та забезпеченні особливих зон. Але видається, що це чи не єдиний можливий варіант або як перший крок. Напрямок досить ризиковий, проте може мати високу винагороду. Звідси закономірне питання: «Як найбільш точно ідентифікувати унікальні характеристики, спрогнозувати економічний ефект та узгодити запровадження із загальною стратегією розвитку країни?».

У деяких країнах запровадження територій пріоритетного розвитку сформувалося як явище постійного стимулювання розвитку та невід'ємної частини національної стратегії [9], [10]. Такі країни досягли інтеграції у світові суспільно-економічні відносини на найвищому п'ятому рівні, де виробництво та послуги поглинуті та залежать від цифрових технологій.

Маємо визнати, що до запровадження багатогалузевих «розумних» типів зон економіка країни мала би подолати нелегкий шлях. Проте, він може бути скорочений за рахунок застосування сучасних апробованих підходів. Тісна координація зусиль на рівні держави з міжнародними організаціями, зокрема такими, як Організація промислового розвитку ООН

(UNIDO), Міжнародна асоціація наукових парків та інноваційних районів (IASP), Всесвітня організація вільних зон (World FZO), Глобальний альянс спеціальних економічних зон (GASEZ), Рада з міжнародного економічного розвитку (IEDC) безумовно дасть змогу спростити та в розумні строки адаптувати вітчизняну економіку до світових ринків. Глобальний обмін досвідом і передовою практикою може сприяти процесу модернізації зон і побудови модельних зон, орієнтованих на цілі сталого розвитку.

Для успішної реалізації таких масштабних проектів нами пропонується використати концепцію запровадження змін (рис. 1).

1. Мікрорегіон (як визначена територія зони пріоритетного розвитку за спільними ознаками) чи територіальна громада має зосередитися на комплексному аналізі свого потенціалу, що дасть розуміння про актуальний соціально-економічний стан та визначить напрями перед розробкою цільових заходів.

Такі кроки дадуть змогу скласти враження про рівень самодостатності кожної громади в регіоні, оцінивши поточну економічну активність, наявні ресурси та потенціал для зростання.

2. Наступним кроком пропонується визначити потенційні напрями економічного поживлення за результатами діагностичного дослідження. По-перше, це узагаль-

Рис. 1. Концептуальна схема побудови мікрорегіону пріоритетного розвитку

Джерело: розроблено та побудовано автором

нення стану окремих територій у складі регіону (наприклад, прикордоння) дасть розуміння про поточний рівень фінансової децентралізації, включно з обсягами надходжень на місцевому рівні, про гнучкість у використанні коштів.

По-друге, виявлення потенційних сфер зростання, які відповідають сильним сторонам територій та мають потенціал для створення робочих місць, формування експортних можливостей, розвитку місцевого бізнесу, генерування прибутків. Особливу увагу необхідно приділити оцінці потенціалу державно-приватного партнерства та наявності зворотного зв'язку як узагальнюючої характеристики майбутньої успішності залучення інвестиційних ресурсів і залучення досвіду приватного сектору для стимулювання економічного зростання регіону.

Слід зважати на те, що Україна обрала рух на делегування повноважень та поступової передачі фінансових ресурсів на місця. Вважаємо, що цю тенденцію не слід порушувати у повоєнний час, адже місцеве самоврядування навіть на період дії воєнного стану оперативно реагує на виникаючі виклики, а тому планування слід розглядати в цьому розрізі.

3. На основі виявлених «точок росту» для кожного мікрорегіону (території, що мають спільне географічне розташування, комплекс накопичених проблем та схожі умови для потенційного розвитку) необхідно сформувати окремі пропозиції галузевого розвитку.

Саме на цьому етапі ми зіштовхуємося з певними перешкодами, для подолання яких необхідні зміни на державному рівні. Наші пропозиції стосуються очевидних проблем, виправлення яких сприятиме успішному залученню інвестицій:

- гарантії безпеки для України від інших країн;
- поглиблення інтеграції України до міжнародних ринкових процесів, швидке просування до ЄС. Узгодивши свою економічну та торговельну політику з ЄС, Україна створить більш сприятливі умови для залучення інвестицій, передачі технологій, розміщення спеціалізованих виробництв зі своїми унікальними перевагами для кожного мікрорегіону;

- приведення законодавчої бази у відповідність з розвиненими цивілізованими країнами на основі принципів загального права. Пропонується ухвалювати рамкові закони для відповідних територій, географію яких визначатиме Кабінет Міністрів України, оскільки сьогодні не можливо сказати який саме населений пункт, частина території громади чи мікрорегіон потребуватиме окремої моделі розвитку;

- взаємодія з навчальними закладами з популяризації затребуваних професій, розробка програм на основі місцевих центрів зайнятості по сприянню перепідготовки кваліфікованого персоналу для інвестиційних компаній;

- розробка диференційованих моделей економічних стимулів, таких як спеціальні пільги, мита, податкові канікули або знижені податкові ставки, спрощене надання площ під виробництво зі зваженими умовами орендної плати, особливі умови інвестування в муніципальні цінні папери, можливість фінансування за зниженими відсотковими ставками;

- гарантування безпеки інвестицій на основі двосторонніх інвестиційних договорів, міжнародного арбітражу, юрисдикції британського права, аж до створення спеціальних судів. Це виключить можливість маніпулювання ринком, захистить від шахрайства та недобросовісної поведінки учасників, забезпечить доступність звітності;

- гарантії дії економічних зон на довготривалий період до 30-50 років. Незмінний статус протягом встановленого періоду, але принаймні не менше 10 років, щоб забезпечити інвесторам необхідну стабільність та передбачуваність для довгострокових інвестицій;

- введення обмежень щодо кількості та мінімального розміру інвестицій в регіоні. Обмеження мають бути ретельно розроблені в залежності від потреб та умов кожного регіону зі збереженням сприятливого бізнес-клімату та життєздатного напрямку інвестування;

- фінансовий моніторинг з боку банків з приводу походження коштів. Покликаний запобігти незаконній фінансовій діяльності: відмиванню коштів, роботі «сірих» схем;

- критерії відбору інвестиційної спрямованості. Має на меті запобігти сировинній спрямованості економіки регіонів. Тому доцільно вибудувати критерії пріоритетності входження. В першу чергу зосереджуватися на інвесторах, які можуть принести в регіон нові технології, науково-дослідницькі здобутки, робочі місця, особливо на слаборозвинені та постраждалі від військової агресії території. Пріоритетність інноваційної складової та швидкозростаючих галузей неодмінно позначиться на довгостроковому зростанні, диверсифікації економіки регіонів.

- диджиталізація послуг для потенційних інвесторів шляхом розробки зручного цифрового інвестиційного порталу держаних послуг в режимі «єдиного вікна». Цифровий супровід та запровадження системи електронного документообігу зведе нанівець корупційну складову.

Незважаючи на те, що історія функціонування спеціальних економічних зон в Україні непроста, соціально-економічні умови змушують вживати відповідальних заходів. Бюджети різних рівнів мають досить обмежені можливості по фінансуванню соціальної сфери, а тому не слід очікувати значної активізації інвестиційної активності з боку держави. Всі рівні влади мають взяти на себе зобов'язання по створенню сприятливого бізнес-клімату для іноземних інвесторів, що має стати визначальним чинником зростання та структурної перебудови економіки країни. Розробка комплексної програми гнучкого стимулювання діяльності мікрорегіонів пріоритетного розвитку, спеціальних економічних зон повинна стати основним завданням на найближчу перспективу.

4. З урахуванням вищезазначеного ми пропонуємо визначити індикатори для запуску спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку, які враховують різноманітність територій:

Індикатор 1 – внесення змін до законодавчої бази України, що формує підґрунтя функціонування спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку. Основна ідея полягає в тому, щоб закріпити чіткі критерії визначення параметрів спеціального мікрорегіону пріоритетного розвитку, згідно з набором порівняльних переваг регіональних характеристик, як-от географічне розташування, кліматичне середовище, термін дії режиму, фіскальні преференції, регуляторні обмеження, інфраструктурні умови, стратегічне спрямування, потенціал робочої сили, екологічна стійкість.

Індикатор 2 – ухвалення рамкових законів під визначені потреби регіонального розвитку зі створення спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку.

Індикатор 3 – накопичення даних, перевірка відповідності та спроможності потенційних інвесторів критеріям спеціального мікрорегіону пріоритетного розвитку в електронній системі без втручання людини згідно з поданими намірами у визначені терміни.

Індикатор 4 – проведення автоматизованого конкурсного відбору інвестора з найкращою пропозицією за визначеними критеріями.

Індикатор 5 – запровадження спеціального фінансово-економічного режиму на визначеній території, входження інвестора зі взятими на себе зобов'язаннями.

Індикатор 6 – щорічний моніторинг ефективності функціонування спеціальної економічної зони за соціально-економічними показниками діяльності інвестора.

У мінливих економічних, соціальних умовах, змінюваних потребах мікрорегіону та інвестора система має регулярно переглядатися та коригуватися.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Запропонована нами концепція запровадження спеціальних мікрорегіонів пріоритетного розвитку охоплює проблеми різного характеру у ряді сфер, вирішення яких дадуть змогу налаштувати сприятливе бізнес-середовище під конкретні потреби окремих мікрорегіонів та дасть поштовх додатковій економічній діяльності, сприянню експорту товарів та послуг, залученню інвестицій з вітчизняних та міжнародних джерел, створенню можливостей працевлаштування, розвитку об'єктів інфраструктури.

Слід зазначити важливість просування в цьому напрямі та вплив на розвиток фінансової децентралізації. Сприяння залученню інвестицій в регіони сприятиме збільшенню надходжень до місцевих бюджетів у вигляді податків. Запровадження на конкурсній основі інвестиційних проєктів державно-приватного партнерства із залученням коштів дасть змогу громадам окрім податкових надходжень отримувати дохід на розвиток інфраструктури, що зміцнить фінансову незалежність від бюджетів вищих рівнів. Проте слід завжди пам'ятати, що наші ініціативи повинні вписуватися у національну стратегію відновлення країни та не можуть бути вигідним лише іноземним економікам. Таким чином, спеціальні мікрорегіони пріоритетного розвитку являють собою певний односторонній компроміс між державою та ринком. Все залежить від того, наскільки держава готова до зміни регіональної політики щодо розширення повноважень регіонів та здатності місцевої влади ефективно управляти та використовувати спеціальні економічні зони на благо своїх громад.

Список літератури

1. Войцеховська Ю., Мавріна А., Войцеховська В. Спеціальні економічні зони: зарубіжний досвід та перспективи в Україні. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*. 2012. №847. С.42-48.
2. Підоричева І. Спеціальні економічні зони: світова практика, досвід та альтернативна концепція для України. *Економіка промисловості*. 2020. №1(89). С. 5-30. DOI:<http://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.005>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України № 2389-IX від 09.07.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

4. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII від 05.02.2015р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
5. Frick S., Rodríguez-Pose A. Are special economic zones in emerging countries a catalyst for the growth of surrounding areas?. *Transnational Corporations Journal*. 2019. Vol. 26. no. 2. P. 75-94. DOI:10.18356/0554caef-en.
6. O'Farrell S. Analytical materials. URL: <https://www.fdiintelligence.com/content/rankings-and-awards/free-zones-post-bumper-year-in-2021-81529>.
7. Farole T., Akinci G. Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions. Washington, DC: World Bank. 2011. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/752011468203980987/pdf/638440PUB0Exto00Box0361527B0PUBLIC0.pdf> DOI: 10.1596/978-0-8213-8763-4.
8. Frick S., Rodríguez-Pose A., Wong M. D. Toward economically dynamic special economic zones in emerging countries. *Economic Geography*. 2019. №95(1). P. 30-64. DOI: 10.1080/00130095.2018.1467732.
9. Special economic zones. Political priority, economic gamble. *The Economist*. 2015. URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2015/04/04/political-priority-economic-gamble>.
10. Wang, J. The economic impact of special economic zones: Evidence from Chinese municipalities. *Journal of Development Economics*. 2013. №101. P. 133-147. DOI: 10.1016/j.jdeveco.2012.10.009.

References

1. Vojtsekhovs'ka, Yu., Mavrina, A., Vojtsekhovs'ka, V. (2012). «Special economic zones: foreign experience and prospects in Ukraine». *Visnyk NU «L'vivs'ka politekhnika»*. Seriya: *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*. №847. pp.42-48.
2. Pidorycheva, I. (2020). «Special economic zones: world practice, experience and an alternative concept for Ukraine». *Ekonomika promyslovosti*. №1(89). pp. 5-30. DOI:<http://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.005>.
3. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo zasad derzhavnoi rehional'noi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorij: Zakon Ukrainy. (2022). [On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and the policy of restoration of regions and territories: Law of Ukraine]. № 2389-IX dated July 9, 2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.
4. Pro zasady derzhavnoi rehional'noi polityky: Zakon Ukrainy. (2015). [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine]. № 156-VIII dated February 5, 2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
5. Frick S., Rodríguez-Pose A. (2019). «Are special economic zones in emerging countries a catalyst for the growth of surrounding areas?». *Transnational Corporations Journal*. Vol. 26. no. 2. pp. 75-94. DOI:10.18356/0554caef-en.
6. O'Farrell, S. Analytical materials. [Analytical materials]. Available at: <https://www.fdiintelligence.com/content/rankings-and-awards/free-zones-post-bumper-year-in-2021-81529>.
7. Farole, T., Akinci, G. (2011). Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions. [Special Economic Zones: Progress, Emerging Challenges, and Future Directions]. DC: World Bank. Washington. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/752011468203980987/pdf/638440PUB0Exto00Box0361527B0PUBLIC0.pdf> DOI: 10.1596/978-0-8213-8763-4.
8. Frick, S., Rodríguez-Pose, A., Wong, M.D. (2019). «Toward economically dynamic special economic zones in emerging countries». *Economic Geography*. №95(1). pp. 30-64. DOI: 10.1080/00130095.2018.1467732.
9. Special economic zones. Political priority, economic gamble. *The Economist*. (2015). [Special economic zones. Political priority, economic gamble. *The Economist*]. Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2015/04/04/political-priority-economic-gamble>.
10. Wang, J. (2013). «The economic impact of special economic zones: Evidence from Chinese municipalities». *Journal of Development Economics*. №101. pp. 133-147. DOI: 10.1016/j.jdeveco.2012.10.009.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2023 р.